

Patvirtinta

2022 m. rugsėjo 8 d.

Vietos veiklos grupių tinklo

valdybos posėdžio protokolu Nr. 22-04

SUMANAUS KAIMO

PLANAS

2022 m.

Turinys

ĮVADAS.....	3
VIZIJA IR STRATEGINIAI TIKSLAI.....	4
SUMANAUS KAIMO POREIKIŲ IR POTENCIALO ANALIZĖ	6
SUMANAUS KAIMO PROJEKTAMS AKTUALŪS KAIMO VIETOVĪŲ POREIKIAI	10
SUMANAUS KAIMO PLANO TEMOS.....	12
PROJEKTŲ ATRANKOS PRINCIPAI	16
SUMANŪS VEIKSMAI	17
LAUKIAMŪS REZULTATAI IR POKYČIO RODIKLIAI	20

Sumanaus kaimo planas - analize grindžiamas dokumentas, rengiamas ir įgyvendinamas siekiant nukreipti turimus vietos išteklius (ekonominius, kultūrinius, socialinius, aplinkos) pagrindinėms kaimo problemoms (pvz.: demografinio nuosmukio, žemo pajamų lygio, gamtinės aplinkos ar kt.) spręsti. Sumanaus kaimo planas, kaip investicinė iniciatyva, apima sumanius žmones, sumanų valdymą, sumanią ekonomiką, sumanią aplinką (Sumanių kaimų projektų įgyvendinimo gairės).

Sumanaus kaimo planas (toliau – SKP) – tai konceptualaus pobūdžio Vietos veiklos grupių tinklo (toliau – VVGT) parengtas dokumentas, skirtas bendrų kaimo vietovių iššūkių ir galimybių sumanaus kaimo kontekste identifikavimui. SKP parengtas vadovaujantis Sumanių kaimų projektų įgyvendinimo gairėmis (toliau – SK gairės) ir atsižvelgiant į Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023 – 2027 m. strateginio plano (toliau – Strateginis planas) projekto nuostatas bei Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos atlikto tyrimo (toliau – Tyrimas) dėl sumaniųjų kaimų koncepcijos įgyvendinimo Lietuvoje įžvalgas.

Rengiant SKP buvo atlikta apibendrinta kaimo vietovių SSGG ir Strateginio plano poreikių analizė sumanaus kaimo kontekste, organizuotos diskusijos bendram vietos veiklos grupių (toliau – VVG) suvokimui apie Sumaniųjų kaimų priemonę, skirtumą su vietos plėtros strategijų projektais išryškinti, galimų pavyzdžių aptarimui ir vieningai VVGT pozicijai dėl bendros sumanaus kaimo vizijos, strateginių tikslų ir siekiamų rezultatų. Svarbu pažymėti, kad kaimo bendruomenė SKP suprantama plačiąją prasme bei interpretuojama kaip visuomenė, kurioje susieti visų kaimo vietovės dalyvių interesai bendram SKP tikslo siekimui bei įgyvendinimui.

Apribojimai rengiant SKP:

- dokumente pateikiamas apibendrintas VVGT matymas dėl bendrų kaimo vietovių poreikių ir potencialo, neatskleidžiant individualių konkrečios kaimo vietovės aplinkos aspektų, kuriuos pagrįstai galima pateikti tik konkrečios VVG siūlymuose bandomiesiems sumanaus kaimo vietos projektams;
- skirtingų laikotarpių (pereinamojo ir naujo Strateginio plano 2023–2027 m. laikotarpio) sumanaus kaimo projektų įgyvendinimo reikalavimai ir susiję neaiškumai;
- konkursinis modelis VVG gaunant lėšas sumanaus kaimo idėjų finansavimui naujo Strateginio plano 2023–2027 m. laikotarpiu ir su tuo susijęs tam tikras konkurencinis aspektas;
- skirtingas atskirų VVG teritorijų žmogiškojo kapitalo potencialas sumanių kaimų projektams inicijuoti ir įgyvendinti.

VIZIJA IR STRATEGINIAI TIKSLAI

Sumanus kaimas (angl. smart village) – socialinė ekonominė sistema, kurios vystymusi suinteresuoti vietos gyventojai, siekdami padidinti kaimo vietovių patrauklumą ir gyvenimo kokybę, remdamiesi vietos stipriosiomis pusėmis ir galimybėmis, užtikrindami kuo platesnį kaimo gyventojų įsitraukimą ir bendradarbiavimą, kasdieninėje savo veikloje naudodami skaitmenines ir kitas technologijas, priima ir įgyvendina inovatyvius, į sisteminių pokytį orientuotus sprendimus, grindžiamus bendru poreikių supratimu ir veiksmų seka, nukreipta į aiškų specifinį vietos tikslą (SK gairės).

Atsižvelgiant į tarptautinius ir nacionalinį sumanaus kaimo apibrėžimus bei diskusijų metu išsakytas mintis, siūloma ši bendra **sumanaus kaimo vizija**. Sumanus kaimas - patrauklus gyventi ir kurtis kaimas, kur aukšta gyvenimo ir aplinkos kokybė, susitelkę ir atsakingai savo ir kaimo gerovę kuriantys gyventojai.

Strateginiai tikslai. Sumanaus kaimo projektais siekiama *Sumanaus kaimo plano tikslo* – gerinti kaimo gyventojų gyvenimo, jų vykdomos veiklos ir kartu juos supančios aplinkos kokybę, didinti kaimo vietovių modernumą, panaudojant vietos išteklius ir galimybes bei taikant ekonomiškai, socialiai ir technologiškai pažangius sprendimus. O taip pat *Sumaniųjų kaimų priemonės tikslo* – skatinti kaimo plėtros suinteresuotuosius dalyvius žvelgti į kaimo vietovių ateitį per sumanių, modernių, aktualių, reikšmingų, technologijomis grįstų sprendimų prizmę (skaitmeninimas, švietimas, mokymas, konsultavimas, bendradarbiavimas, žiedinė ekonomika, aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimu grįsti paslaugų ir verslo modeliai).

Sumanaus kaimo **projektai turėtų siekti** strateginio proveržio, spartesnio kaimiškų vietovių vystymosi, stipresnio kaimo vietovių socialinio ir ekonominio gyvybingumo, didesnio vykdomos veiklos efektyvumo, glaudesnės vietos gyventojų socialinės įtraukties ir draugiškų aplinkai sprendimų diegimo. O tai numatoma pasiekti visų pirma per pokyčio kaimo vietovių gyventojų, ten veikiančių verslo subjektų ir ūkių požiūryje į poreikį keistis, tapti aktyvesniais vietokūros dalyviais, stiprinti gebėjimus kaupti ir kaimo naudai panaudoti aktualias žinias, taip pat lyderystės kaimo vietovėse kultūrą, aktyvų gyventojų įtraukimą nuo pat vaikystės ir žinoma platesnį inovacijų, pažangių sprendimų taikymą kaip priemonę sprendžiant vietos socialinius, ekonominius ar aplinkosauginius iššūkius bei strateginę įtraukios vietos infrastruktūros plėtrą.

Sėkmingam sumanaus kaimo projektų įgyvendinimui ypatingai svarbūs LEADER metodo partnerystės, „iš apačios į viršų“ ir inovacijų principai, kuriais vadovaujantis į projektų planavimo ir įgyvendinimo procesus įtraukiami pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai (bei pagal poreikį ir galimybes mokslo įstaigos), užtikrinamas aktyvus vietos gyventojų dalyvavimas, siekiant tinkamai atliepti aktualiausius vietos poreikius, ir skatinamas socialinių, ekonominių bei technologinių inovacijų taikymas kaimo vietovėse.

SKP ir Sumaniųjų kaimų priemonės tikslams pasiekti numatoma orientuotis į šiuos **pagrindinius tikslus**, apimančius svarbiausias kaimo gyvybingumo poreikius ir atitinkančius SK gairėse įvardytas temas:

1. sumanios vietos ekonomikos plėtra;
2. įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų plėtra;
3. bendruomenės sumanumo ugdymas;
4. aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas.

Sumanaus kaimo projektais kaip ir vietos plėtros strategijų projektais orientuojamasi į pagrindinius ekonominius, socialinius (tuo pačiu ir kultūrinius) bei aplinkosauginius kaimo vietovių poreikius, tačiau siekiant ženklesnio teigiamo pokyčio kaimo vietovėse, sumanaus kaimo projektai turėtų pasižymėti šiais **sumanumo elementais**, apimant bent keletą jų per numatytas konkrečias projekto veiklas:

- akivaizdžios, pamatuotos naudos kaimo teritorijai, o ne individualiems subjektams;
- žinių ir kompetencijų kaupimas ir taikymas, taip pat talentų iš išorės pasitelkimas;
- kaimo vietovių skaitmeninimas;
- inovacijų (technologinių, socialinių, ekonominių) diegimas ir taikymas;
- efektyvus vietos išteklių panaudojimas, taikant bioekonomikos/žiedinės ekonomikos principus;
- atsinaujinančios energijos, aplinkai palankių sprendimų taikymas;
- tikslinis bendradarbiavimas tarp vietos gyventojų bei vietos ir išorės suinteresuotųjų šalių;
- papildomo finansavimo šaltinių pritraukimas.

SUMANAUS KAIMO POREIKIŲ IR POTENCIALO ANALIZĖ

Siekiant identifikuoti bendrus Lietuvos kaimo vietovių poreikius ir potencialą, susijusius su Sumaniųjų kaimų priemonės įgyvendinimu, buvo atlikta SSGG bei poreikių analizė, remiantis Strateginiame plane įvardytais poreikiais ir atsižvelgiant į VVGT pasirinktas prioritėtines sumanaus kaimo projektų temas.

SSGG ANALIZĖ

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<ul style="list-style-type: none">- Aktyvios VVG, kurios atlieka konsultacinį, informacinį, motyvacinį vaidmenį vietos bendruomenėms, verslams, NVO, įgyvendinant VPS.- Aktyvios VVG ir bendruomeninės organizacijos (toliau – BO) rengdamos projektus pritraukia į savo veiklos vietas išorinių finansavimo šaltinių (lėšų).- Ilgametė skirtingų sektorių bendradarbiavimo patirtis (ypač VVG formate) sprendžiant vietos iššūkius.- Aktyviai plėtojamos kaimo bendruomenių iniciatyvos, projektinė veikla, bendruomeninės paslaugos, socialinis ir bendruomeninis verslas, atliepiantys vietos gyventojų poreikius.- Aktyvios BO turi pakankamus administracinius gebėjimus, yra sukaupusios projektinės patirties, turi vietos gyventojų, valdžios ir verslo pasitikėjimą, atlieka idėjų generatorių funkciją naujų vietos paslaugų/produktų kūrime.- Glaudus BO tarpusavio bendradarbiavimas keičiantis patirtimi, organizuojant renginius.	<ul style="list-style-type: none">- Ne visos VVG turi žinių ir patirties įgyvendinant kitas nei VPS priemones.- Kai kuriose VVG vietos valdžios dalyvavimas labiau formalus, nėra palaikymo, noro bendriems projektams.- Dalis BO nedemonstruoja gebėjimų ir galimybių tapti viešojo sektoriaus partneriais. Stiprių, aktyvių BO dalis iš esmės nesikeičia.- BO labiau orientuotos į soc. kultūrinių poreikių atliepimą, mažiau į verslumo skatinimą, inovacijas, advokaciją, tarpininkavimą.- Sprendimų priėmimas BO didžia dalimi atliekamas vadovaujantis nuojauta, o ne atlikus išsamią situacijos analizę, vadovaujantis faktiniais duomenimis ir kt. Maža dalis BO yra pasirengusios veiklos strategijas, identifikavę prioritėtines veiklos kryptis.- Lyderio ir lyderystės gebėjimų, tęstinės lyderystės trūkumas kaimiškų vietovių NVO sektoriuje. Stebimas BO lyderių perdegimas.- Žmogiškųjų išteklių trūkumas (žinių, gebėjimų, suvokimo, kvalifikacijos, motyvacijos) kaime, skiriama mažai dėmesio aktualių, perspektyvių, reikiamų kompetencijų ugdymui. Dalyje vietovių žemas vietos gyventojų aktyvumas ir suvokimas, išsilavinimas, kompetencijos, patirtis sumanaus kaimo projektams plėtoti.

- Aktyvūs BO lyderiai tampa nuomonės formuotojais vietos gyventojams.
- Aktyviose BO gyventojai noriai dalyvauja bendruomeninėse veiklose, prisideda prie vietovės patrauklumo didinimo, palaiko bendruomeninių paslaugų idėjas.
- Dalis gyventojų noriai naudojami naujomis technologijomis ir formuoja atitinkamą poreikį el. viešoms ir kt. paslaugoms.
- Vietos ūkininkai ir verslai remia bendruomenes, po truputį įsitraukia į naujų produktų/paslaugų kūrimą/teikimą.
- Gausėjanti vietos paslaugų ir produktų įvairovė, panaudojant vietos išteklius.
- Daugelis kaimo BO turi/gali naudotis patalpomis įvairioms veikloms vykdyti.
- Į seniūnijų centrus atvestas spartusis internetas.
- Kaimo vietovėse suformuota ir veikia atliekų tvarkymo sistema.
- Kaimo vietovės tampa patrauklesnės gyvenimui ir naujakuriams dėl gražėjančios aplinkos.

- Skaitmeninis raštingumas (ypač vyresnio amžiaus gyventojų gana žemas).
- Nepakankami gebėjimai vystyti vietos produktų idėjas ir/ar pereiti į platesnes rinkas.
- Nėra pakankamai išvystyta savanoriškos veiklos kultūra (nuo pat vaikystės).
- Socialiai atsakingo ir tvaraus požiūrio trūkumas verslo sektoriuje kaimo vietovėse.
- Nepakankamas bendradarbiavimas tarp kaimo verslo sektoriaus atstovų, verslo ir NVO, BO dėl neįžvelgiamos naudos ir galimybių.
- Vietos ūkininkai nepakankamai motyvuoti įsitraukti į vietos paslaugų teikimą, bendro gėrio kūrimą kaimo vietovėse.
- Maža aukštos kokybės, pridėtinės vertės vietos produktų/paslaugų pasiūla.
- Nepakankamai panaudojamas vietos potencialas (žmogiškasis, gamtos išteklių, infrastruktūra ir kt.) kaimo vietovių plėtrai.
- Atliekų tvarkymo sistema stokoja išmanių sprendimų, taupančių laiko ir transportavimo kaštus.
- Kaimiškose vietovėse nėra įdiegta aplinkos taršos monitoringo sistema.
- Ne visose vietovėse yra spartaus interneto prieigos gyventojams.
- Nepakankamai arba visai nenaudojami atsinaujinantys energijos šaltiniai (saulė, vėjas, biomasė, lietaus vanduo).
- Nepakankamas gyventojų ir ūkio subjektų sąmoningumas (rūšiavimo, poveikio gamtai, tausaus vartojimo ir kt. klausimais).

GALIMYBĖS

- Kaimo vietovėse gausu patrauklios rekreacinės, poilsinės infrastruktūros, vietos kultūros ir istorijos paveldo ir kt. resursų, kurie gali būti efektyviau įveikinti gyventojų poreikiams ir turizmo plėtrai.
- Kaimo vietovėse gausu įvairios paskirties viešų patalpų ir pastatų, kurių daugiavaldiškumą galima plėsti, pritaikant vietos gyventojų poreikiams.
- Skaitmeninių sprendimų galimybės viešinimui, turistų pritraukimui, produktų/paslaugų pasiūlai.
- Skaitmeninių ir kitų technologijų ir sprendinių, inovacijų prieinamumo didėjimas ir galimybės vietos iššūkiams spręsti.
- Sveikos gyvensenos, kokybiškų vietinių produktų ir paslaugų poreikio visuomenėje ir vietos gyventojų tarpe didėjimas.
- Valstybės politika palanki ir skatinanti ūkinę, komercinę veiklą kaime vykdančių asmenų kooperaciją.
- ES ir nacionalinės politikos orientacija į Žalio kurso tikslus bei jaunosios kartos žmonių suvokimas ir poreikis draugiškiems aplinkai sprendimams kaimo vietovėse.
- Mokslo ir verslo ryšio stiprinimas inovatyvių, pažangių produktų/paslaugų kūrimui ir/ar plėtrai.
- Įgyvendintų projektų, sėkmingų iniciatyvų vietos lygmeniu gerosios patirties perėmimas ir esamos bazės (sukurtos infrastruktūros) panaudojimas naujiems pažangesniems projektams.
- VVG modelis ir geroji patirtis bei regioninės plėtros politikos prioritetai ir priemonės, skatinančios vietos bendruomenių ir

GRĖSMĖS

- Nepakankamai išvystyta infrastruktūra (vandentiekis, nuotekos, keliai, elektros pajėgumas ir kt.) verslo plėtrai, atsinaujinančių energijos išteklių platesniam naudojimui ir kaimo patrauklumui jaunoms šeimoms bei talentų pritraukimui.
- Demografiniai pokyčiai, sąlygojantys gyventojų senėjimą ir mažėjimą kaimiškose vietovėse ir jų gyvybingumo potencialą.
- Paslaugų gavėjų/vartotojų kaimiškose vietovėse mažėjimas viešosioms ir kitoms paslaugoms bei infrastruktūrai egzistuoti.
- Vietos valdžios siekis išlaikyti socialines, kultūros ir kt. paslaugas teikiančių pavaldžių įstaigų tinklą, apriboja NVO galimybes tapti paslaugų teikėjais.
- Didžiųjų prekybos centrų plėtra ir juose siūloma pigesnė produkcija, kitų tiekėjų mobilioji prekyba kaimiškose vietovėse, mažinanti smulkių vietinių verslų konkurencingumą.
- Ūkių stambėjimas ir monopolija, mažinantys kaimo vietovių veiklos ir smulkaus verslo galimybes ir įvairovę.
- Teisiniai ribojimai veiklos vykdymui saugomose teritorijose (ypač regioniniuose parkuose).
- Per aukšti reikalavimai smulkiam verslui kaimiškose vietovėse vietinės produkcijos perdirbimui.
- Neigiama didelės administracinė naštos pareiškėjams ir vykdytojams patirtis, galinti atgrasinti norą sudėtingesniems projektams.

savivaldos partnerystę, sprendžiant vietos iššūkius, apjungiant nacionalinius, regioninius, vietos lygmens finansinius resursus.

- Įvairios finansavimo galimybių (kartu ir sutelktinis iš fizinių asmenų) pavyzdžių, patirties perėmimas patrauklioms, pokyčius vietovėje kuriančioms idėjoms realizuoti.
- Lietuvos patrauklumas migrantams iš skurdesnių šalių kaimo vietovių gyvybingumui didinti.
- Aktyvesnis sidabrinės ekonomikos potencialo plėtojimas.
- Aktyvesnis vaikų ir jaunimo įtraukimas į bendruomeninę veiklą, jų lyderystės ugdymas perimant gerąją šiaurės šalių praktiką.

SUMANAUS KAIMO PROJEKTAMS AKTUALŪS KAIMO VIETOVIŲ POREIKIAI

Analizuojant kaimo vietovių poreikius, susijusius su Sumaniųjų kaimų priemonės įgyvendinimu buvo vadovautasi Strateginiame plane įvardytais (ne tik Sumaniųjų kaimų priemonei priskirtais) ir statistiniais duomenimis pagrįstais poreikiais. Natūralu, kad didžioji dalis poreikių Strateginiame plane suformuota orientuojantis į žemės ūkio subjektus, planuojant tikslines priemones jiems, tačiau jei būtų taikomas išplėtimas „kaimo vietovėse“, nemaža dalis jų būtų aktuali ir Sumaniųjų kaimų priemonei, t.y. gerokai platesnei tikslinei auditorijai.

VVGT narių atstovai, diskusijų metu Sumaniųjų kaimų priemonei priskirtų Strateginio plano poreikių¹ aktualumą vertino atsižvelgdami į individualių VVG teritorijų specifiką. Apibendrinti vertinimai pateikiami žemiau.

¹ Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas, projektas - versija 1.0 (https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Bendroji_zemes_ukio_politika/Strateginio%20plan%20projektas.pdf), 33-48 psl.

Aktualumas	Poreikiai
96 – 100 proc.	<p>Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas (h.1)</p> <p>Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį (h.2)</p> <p>Modernizuoti kaimo vietas didinant gyvenimo sąlygų jose patrauklumą (h.4)</p> <p>Skatinti verslų kūrimąsi kaime, žemės ūkio veiklos įvairinimą (g.3)</p>
90 – 95 proc.	<p>Skatinti ūkio subjektus gaminti aukštesnės pridėtinės vertės produkciją/paslaugas (c.4)</p> <p>Didinti žinių ir inovacijų sklaidą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.1)</p> <p>Mažinti skaitmeninę atskirtį žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.4)</p> <p>Skatinti saugių, ekologiškų, aukštos ir išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų vartojimą (i.1)</p>
80 - 85 proc.	<p>Skatinti ūkių bendradarbiavimą, įskaitant gamintojų organizacijų kūrimąsi (c.1)</p> <p>Skatinti aukštesnės pridėtinės vertės žemės ūkio produktų gamybą, visų pirma remiant perdirbimą (b.1)</p> <p>Skatinti bioekonomikos verslus (h.5)</p> <p>Saugoti biologinės įvairovės apsaugos požiūriu vertingus agrarinio kraštovaizdžio elementus (f.3)</p>
Mažiau nei 80 proc.	<p>Didinti ūkininkų derybinę galią, ypač dalyvaujant trumpose tiekimo grandinėse (c.2)</p> <p>Skatinti novatoriškų (naujoviškų) produktų iš biomasės gamybą (b.5)</p> <p>Didinti gyvulių mėšlo ir kitų šalutinių žemės ūkio produktų panaudojimą energijos gamybai (d.5)</p>

Žiedinių savivaldybių (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus raj.) VVG poreikių aktualumo vertinimai kiek skiriasi. Kiek aktualesni poreikiai, susiję žiniomis ir inovacijomis, skaitmenine įtrauktimi, o taip pat ženkliai svarbesni atrodo bioekonomikos verslų plėtojimo ir ūkių bendradarbiavimo skatinimas.

Aktualumas	Poreikiai
96 – 100 proc.	<p>Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas (h.1)</p> <p>Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį (h.2)</p> <p>Modernizuoti kaimo vietas didinant gyvenimo sąlygų jose patrauklumą (h.4)</p> <p>Skatinti verslų kūrimąsi kaime, žemės ūkio veiklos įvairinimą (g.3)</p> <p>Didinti žinių ir inovacijų sklaidą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.1)</p> <p>Mažinti skaitmeninę atskirtį žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.4)</p> <p>Skatinti saugių, ekologiškų, aukštos ir išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų vartojimą (i.1)</p> <p>↑ Skatinti bioekonomikos verslus (h.5)</p> <p>↑ Skatinti ūkių bendradarbiavimą, įskaitant gamintojų organizacijų kūrimąsi (c.1)</p>
90 – 95 proc.	-
80 - 85 proc.	<p>↑ Skatinti novatoriškų (naujoviškų) produktų iš biomasės gamybą (b.5)</p> <p>Skatinti aukštesnės pridėtinės vertės žemės ūkio produktų gamybą, visų pirma remiant perdirbimą (b.1)</p> <p>↑ Didinti ūkininkų derybinę galią, ypač dalyvaujant trumpose tiekimo grandinėse (c.2)</p>
Mažiau nei 80 proc.	<p>↓ Saugoti biologinės įvairovės apsaugos požiūriu vertingus agrarinio kraštovaizdžio elementus (f.3)</p> <p>↓ Skatinti ūkio subjektus gaminti aukštesnės pridėtinės vertės produkciją ir paslaugas (c.4)</p> <p>Didinti gyvulių mėšlo ir kitų šalutinių žemės ūkio produktų panaudojimą energijos gamybai (d.5)</p>

SUMANAUS KAIMO PLANO TEMOS

Atsižvelgiant į bendrų kaimo vietovių poreikių ir potencialo analizę, pasirinktos keturios **prioritetinės sumanaus kaimo plano temos**, susijusios su ekonominiais, socialiniais ir aplinkosauginiais kaimo plėtros aspektais:

1. vietos ekonomika;
2. įtraukti vietos infrastruktūra ir paslaugos;
3. sumanios vietos bendruomenės;
4. aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas (horizontali tema).

Atsižvelgiant į SK gaires, aplinkos apsaugos ir klimato kaitos pokyčių švelninimo tema numatoma kaip horizontali sumanaus kaimo projektų tema. Šios temos aspektai turi būti atliepti bet kurios kitos temos projektuose konkrečių tikslinių veiklų išraiška ir siektiniais rezultatais rodikliais (o ne deklaratyviu aplinkosauginio požiūrio taikymo aprašymu), atsižvelgiant į pagrindinius konkretaus sumanaus kaimo projekto tikslus, tikslinės teritorijos specifiką, poreikius ir galimybes. VVG rekomenduojama individualiai nusimatyti horizontalios temos aprėpties rodiklius (pvz. skiriamo finansavimo projektui dalis, veiksmų ar veiklų kiekis, diegiamų sprendimų sk. ir pan.), atsižvelgiant į siekiamus vietos plėtros strategijos tikslus.

SK gairėse nurodytos temos “Sumanus viešasis valdymas”, atsižvelgiant į prioritetinius kaimo vietovių poreikius, kaip atskiros projektų temos nutarta atsisakyti. Tačiau esant poreikiui ir tose vietovėse, kur yra tinkamos sąlygos plėtoti sumanaus viešojo valdymo tematiką, ji gali būti atliepta kaip pagrindines temas papildantis, pridėtinę vertę kaimo vietovei kuriantis projekto elementas.

1. VIETOS EKONOMIKA

Strateginiame plane įvardytos šios pagrindinės, su kaimo vietovių ekonominiais aspektais susijusios problemos: darbingo amžiaus žmonių mažėjimas ir silpstanti darbo rinka (darbo jėgos aktyvumo lygis miestuose – 64,4 proc., tuo tarpu kaimo vietovėse 59,7 proc.), silpnai diversifikuota ekonomika, mažos pajamos, didesnė skurdo rizika (ilgalaikio nedarbo lygis 2021 metų pabaigoje mieste sudarė 2,8 proc., tuo tarpu kaime 3,3 proc.), skurdo riziką ir socialinę atskirtį patiriančių gyventojų dalies teritoriniai netolygumai (padidėjimas nuo 8,3 proc. iki 23,7 proc.).

Konkrečios VVG teritorijos problematika gali skirtis, todėl siūlymuose bandomiesiems sumanių kaimų vietos projektams pagrindžiant poreikį vietos ekonomikos projektams turi būti pateikti aktualūs konkrečios teritorijos situaciją pagrindžiantys duomenys.

Vietos ekonomika pasirinkta kaip viena svarbiausių sričių, užtikrinančių kaimo vietovių gyventojų ekonominę gerovę, siekiant mažinti teritorinius netolygumus, didinti ekonominės veiklos diversifikaciją ir skatinti gyventojų užimtumą, taip prisidedant prie kaimo ekonominio gyvybingumo stiprinimo ir spartesnio kaimo vietovių vystymosi.

Vietos ekonomikos projektai labiausiai turėtų prisidėti prie šių Strateginiame plane įvardytų kaimo vietovių poreikių atliepimo:

- Skatinti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas (h.1).
- Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį (h.2).
- Skatinti verslų kūrimąsi kaime, žemės ūkio veiklos įvairinimą (g.3).
- Skatinti ūkio subjektus gaminti aukštesnės pridėtinės vertės produkciją (c.4).
- Didinti žinių ir inovacijų sklaidą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.1).

Tikslas – 1. Sumanios vietos ekonomikos plėtra.

Uždaviniai:

1.1. Didinti turizmo ir kitų vietos paslaugų ir produktų pasiūlą, apjungiant vietos gyventojus, kaimo verslus, ūkininkus ir kitus dalyvius, pasitelkiant skaitmeninius ir kitus pažangius sprendimus.

1.2. Skatinti aukštesnės pridėtinės vertės vietos produktų gamybą ir paslaugų teikimą, kaimo verslo subjektų kooperaciją.

1.3. Pritraukti verslo, kūrybinį ir kitą potencialą nuolatiniam rezidavimui/veikimui kaime per tinkamos infrastruktūros ir paslaugų sukūrimą.

Laukiami rezultatai. Siekiant sumanios vietos ekonomikos plėtros, bus finansuojami projektai, kuriais siekiama stipresnio vietos ekonomikos gyvybingumo, ekonominės veiklos įvairinimo konkrečioje kaimo vietovėje, atsakingo turizmo potencialo plėtojimo ir kaimo kultūrinio tapatumo stiprinimo, kokybiškų vietos produktų bei paslaugų plėtros, skatinant aktyvesnį vietos gyventojų, bendruomenių, verslų, ūkių ir mokslo bendradarbiavimą, puoselėjant vietos identitetą ir tvariai naudojant vietos resursus, atliepiant regiono sumanios specializacijos tikslus, skatinant perėjimą nuo žaliavos teikėjo į aukštesnės pridėtinės vertės produkcijos gamintojų kultūrą, panaudojant skaitmenines ir kitas technologijas, taikant ekonomiškai ir socialiai pažangius, aplinkai ir sveikatai draugiškus sprendimus, skatinant žiedinę ekonomiką ir bioekonomiką.

2. ĮTRAUKI VIETOS INFRASTRUKTŪRA IR PASLAUGOS

Strateginiame plane įvardytos pagrindinės socialinės kaimo vietovių problemos: lyginant su miestais kaimo vietovės susiduria su infrastruktūros ir paslaugų trūkumu (pavyzdžiui gyventojų, kurie nurodė, kad jiems buvo suteiktos sveikatos priežiūros ar socialinės paslaugos namuose miesto teritorijoje sudaro 1,9 proc., kaimo – 1.3 proc.), socialinės atskirties rizika (asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje 2020 m. mieste sudarė 22, 3 proc., kaime – 29,8 proc.), dirbamos žemės degradacija, švietimo įstaigų paslaugų įvairovės trūkumu, dideliu anksti baigiančių mokyklą ir daugiau nebesimokančių žmonių skaičiumi.

Konkrečios VVG teritorijos problematika gali skirtis, todėl siūlymuose bandomiesiems sumanių kaimų vietos projektams pagrindžiant poreikį įtraukios infrastruktūros ir paslaugų projektams turi būti pateikti aktualūs konkrečios teritorijos situaciją pagrindžiantys duomenys.

Įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų tema įvardijama kaip pagrindinis kaimo vietovių patrauklumo garantas, užtikrinantis stipresnį kaimo vietovių socialinį gyvybingumą, mažintis teritorinius netolygumus, prisidedantis prie spartesnio kaimo vietovių vystymosi.

Įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų projektai labiausiai turėtų prisidėti prie šių Strateginiame plane įvardytų kaimo vietovių poreikių atliepimo:

- Modernizuoti kaimo vietoves didinant gyvenimo sąlygų juse patrauklumą (h.4).
- Didinti kaimo gyventojų užimtumą ir socialinę įtrauktį (h.2).
- Didinti žinių ir inovacijų sklaidą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.1).
- Mažinti skaitmeninę atskirtį žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.4).

Tikslas – 2. Įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų plėtra.

Uždaviniai:

2.1. Užtikrinti socialinių, švietimo, ir kitų gyventojams reikalingų paslaugų prieinamumą, pasitelkiant skaitmeninius sprendimus ir inovatyvias technologijas bei vietos infrastruktūrą.

2.2. Tvarus viešų erdvių ir infrastruktūros įveiklinimas, taikant aplinkai draugiškas technologijas ir sprendinius.

Laukiami rezultatai. Siekiant įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų plėtros, bus finansuojami projektai, kuriais siekiama stipresnio vietos socialinio gyvybingumo, didesnio kaimo vietovių patrauklumo/modernumo, didesnės socialinės įtraukties, užtikrinant gyventojams reikalingų paslaugų kūrimą ir plėtrą, jų prieinamumo didinimą ir kokybės gerinimą, pagal poreikį pasitelkiant skaitmenines technologijas, taikant alternatyvius bendradarbiavimo ir/ar mobilius sprendimus, efektyviai panaudojant esamą vietos infrastruktūrą, užtikrinant jos tvarumą ir daugiafunkciškumą, o taip pat diegiant aplinkai draugiškus sprendimus tvariam ir įtraukiam viešų erdvių ir būtinos infrastruktūros plėtojimui.

3. SUMANIOS VIETOS BENDRUOMENĖS

Sumanios vietos bendruomenės yra būtina sąlyga sėkmingam sumanaus kaimo projektų inicijavimui ir įgyvendinimui, o tuo pačiu ir spartesniam kaimo vietovių vystymuisi. Žmogiškojo kapitalo, aktualių žinių ir gebėjimų trūkumas, žemas sąmoningumo lygis kaimo vietovėse dažnai apriboja galimybes inovacijų ir pažangių sprendimų plėtrai ir didina teritorinius netolygumus. Todėl sumanaus kaimo projektuose rekomenduojama (nėra privaloma) pagal galimybes numatyti konkrečias veiklas (ir su jomis susijusius pokyčio rodiklius) bendruomenės sumanumo ugdymui.

Sumanios vietos bendruomenės projektai (ar tiksliniai veiksmai kitų temų projektuose) labiausiai turėtų prisidėti prie šių Strateginiame plane įvardytų kaimo vietovių poreikių atliepimo:

- Didinti žinių ir inovacijų sklaidą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.1).
- Mažinti skaitmeninę atskirtį žemės ūkyje ir kaimo vietovėse (k.4).

Tikslas – 3. Bendruomenės sumanumo ugdymas.

Uždaviniai:

3.1. Ugdyti kaimo vietovių gebėjimus kaupti ir panaudoti žinias vietos gyventojų ir verslo vystymo naudai.

Laukiami rezultatai. Siekiant sumanių vietos bendruomenių, bus finansuojami projektai, kuriais siekiama geresnių veiklos kaime rezultatų, pasitelkiant išorės pagalbą žinių ir inovacijų plėtrai, ugdant vietos gyventojų, verslo subjektų, BO gebėjimus kaupti ir panaudoti gautas aktualias žinias gyventojų ir verslo vystymo naudai, kuriant kaimo vietovės pažangai reikšmingus bendradarbiavimo ir partnerystės mechanizmus, skatinant mokymosi visą gyvenimą, patirties dalijimosi kultūrą ir stiprinant savanorystę bei vietos lyderystę.

4. APLINKOS APSAUGA IR KLIMATO KAITOS POKYČIŲ ŠVELNINIMAS

Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo veiksmai neatsiejami nuo tvaraus teritorijų, o ypač kaimo vietovių vystymo, tiek siekiant didinti jų atsparumą klimato kaitos padariniams, tiek ir inicijuojant atitinkamus prevencinius veiksmus, užtikrinant geresnę aplinkos apsaugą, biologinės įvairovės būklės gerinimą, aplinkai draugiškų ir sveikatai palankių sprendimų diegimą individualiu ir vietovės lygmenimis. Todėl visuose sumanaus kaimo projektuose turi būti numatytos konkrečios veiklos (ir su jomis susiję pokyčio rodikliai), skirtos Europos sąjungos ir Lietuvos nacionaliniams prioritetams, susijusiems su geresnės aplinkos apsaugos užtikrinimu ir klimato kaitos pokyčių švelninimu.

Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo projektai (ar tiksliniai veiksmai kitų temų projektuose) labiausiai turėtų prisidėti prie šių Strateginiame plane įvardytų kaimo vietovių poreikių atliepimo:

- Modernizuoti kaimo vietoves didinant gyvenimo sąlygų jose patrauklumą (h.4).
- Skatinti saugių, ekologiškų, aukštos ir išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų vartojimą (i.1).
- Skatinti bioekonomikos verslus (h.5).
- Saugoti biologinės įvairovės apsaugos požiūriu vertingus agrarinio kraštovaizdžio elementus (f.3).

Tikslas – 4. Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimas.

Uždaviniai:

- 4.1. Didinti energetinį efektyvumą ir užtikrinti energetinę nepriklausomybę per atsinaujinančių išteklių naudojimą ir gamybą.
- 4.2. Diegti inovatyvius atliekų tvarkymo, aplinkos taršos mažinimo sprendinius.
- 4.3. Skatinti tausų gamtos išteklių vartojimą ir saugoti vietos bioįvairovę.
- 4.4. Ugdyti vietos gyventojų, verslų ir ūkininkų aplinkosauginį sąmoningumą.

Laukiami rezultatai. Siekiant aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo, bus finansuojami projektai, kuriais siekiama mažinti neigiamą kaimo veiklos poveikį gamtai per gyventojų, ūkininkų, verslo subjektų aplinkosauginio sąmoningumo didinimą, aktyvesnio atsinaujinančiais energijos išteklių (vėjo, saulės, vandens, žemės, biomasės) naudojimą skatinimą, pažangių sprendimų atliekų valdymo, aplinkos taršos monitoringo ir mažinimo srityse, žiedinės ekonomikos skatinimą, tausų gamtos išteklių vartojimą ir dalijimosi kultūros plėtrą.

PROJEKTŲ ATRANKOS PRINCIPAI

Pereinamuoju laikotarpiu VVG vadovaujantis vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklėmis projektų atrankos kriterijus parenka individualiai pagal siekiamą vietos projektų pridėtinę vertę tikslinei teritorijai. Tačiau atrenkant sumanaus kaimo projektus, rekomenduojama vadovautis SK gairėse pateikiamais ir papildomai diskusijų metu pasiūlytais atrankos kriterijais (sąrašas nebaigtinis):

- viešosios naudos kūrimo aprėptis (SK gairės);
- partnerystės mastas ir įsitraukimas (SK gairės);
- skaitmeninių (IT) sprendimų integravimas projekte (SK gairės);
- inovacijų (socialinių, technologinių, ekonominių) taikymas;
- naujų ar pagerintų produktų ir/ar paslaugų vystymas;
- vietovės išteklių panaudojimas taikant bioekonomikos/žiedinės ekonomikos principus;
- pokyčių matavimo sistema (SK gairės);
- aplinkos apsaugos ir (ar) klimato kaitos pokyčių švelninimo elementų (intervencijų) aprėptis projekto veiklose ir investicijose (SK gairės);
- pareiškėjo ir (arba) partnerių sumanumo pažanga;
- finansavimo šaltinių įvairovė (SK gairės);
- didesnis pareiškėjo ir (arba) partnerio(-ių) įnašas.

SUMANŪS VEIKSMAI

Diskusijų metu buvo aptarti galimi sumanaus kaimo projektų veiksmai. Žemiau pateikiamas rekomendacinis, tačiau nebaigtinis veiksmyų sąrašas. VVG rengdamos pasiūlymus bandomiesiems sumanaus kaimo projektams gali pasirinkti siūlomas priemones arba sugalvoti savo, o taip pat tiesiog papildyti jau esamas vietos plėtros strategijos temas.

Uždaviniai	Pavyzdinės - priemonės	Sumanūs veiksmai
1.Tema. Vietos ekonomika. Tikslas - Sumanios vietos ekonomikos plėtra.		
1.1. Didinti turizmo ir kitų vietos paslaugų ir produktų pasiūlą, apjungiant vietos gyventojus, kaimo verslus, ūkininkus ir kitus dalyvius, pasitelkiant skaitmeninius ir kitus pažangius sprendimus	<p>Ekonominių veiklų kūrimas ir plėtra, efektyviai panaudojant vietos turizmo potencialą</p> <p>Vietos/regioninių produktų ir paslaugų kūrimas ir plėtra, sumaniai panaudojant vietos materialius ir nematerialius išteklius</p>	Lėto, terapinio, gastro, religinio ar kito nišinio turizmo ir su tuo susijusių paslaugų ir produktų kaimo vietovėje pasiūla, į bendrą, abipusiai naudingą veiklą įtraukiant vietos gyventojus, verslus ir ūkininkus (klasterių pagrindu kuriami ir realizuojami kompleksiniai pasiūlymų paketai – nakvynė, pramogos, maitinimas, transportas ir kt.); vietovės kultūrinį tapatumą, identitetą atskleidžiančių paslaugų ir produktų pasiūla, kai kartu veikia ir naudą gauna dauguma kaimo vietovėje veikiančių subjektų, pasitelkiamos skaitmeninės technologijos, kiti pažangūs sprendimai (naujų, aukštesnės pridėtinės vertės gaminių iš vietos žaliavų gamyba, e. rinkodara, šiuolaikiška etnokultūrinių vertybių sklaida); trumposios maisto tiekimo grandinės ir vietos maisto sistemos (gali būti regioninių sistemų dalimi); bioekonomikos verslų plėtra kooperuojantis ūkiams ir kaimo bendruomenėms; bendros veiklos ir mokymosi erdvės su visiems prieinama reikalinga įranga, konsultanto/mentorius pagalba, kitomis būtinomis paslaugomis verslams ir ūkinei veiklai plėtoti.
1.2. Skatinti aukštesnės pridėtinės vertės vietos produktų gamybą ir paslaugų teikimą, kaimo verslo subjektų kooperaciją	<p>Vietos verslo subjektų kooperacijos plėtra, įgyvendinant trumpųjų maisto tiekimo grandinių ir vietos maisto sistemų principą</p> <p>Aukštesnės pridėtinės vertės vietos produktų gamyba, pereinant nuo žaliavos tiekėjo kultūros į galutinio produkto gamintojo, paslaugos teikėjo kultūrą</p>	
1.3. Pritraukti verslo, kūrybinį ir kitą potencialą rezidavimui/veikimui kaime	Bendrų vietos verslo/veiklos erdvių sukūrimas ir aprūpinimas	<i>Gali būti vykdoma bendruomeninio verslo kūrimo, vietos partnerystės/bendradarbiavimo plėtros forma.</i>

per tinkamos infrastruktūros ir paslaugų sukūrimą		
2. Tema. Įtraukios vietos infrastruktūra ir paslaugos. Tikslas – Įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų plėtra.		
2.1. Užtikrinti socialinių, švietimo, ir kitų gyventojams reikalingų paslaugų prieinamumą, pasitelkiant skaitmeninius sprendimus ir inovatyvias technologijas bei vietos infrastruktūrą	Kaimo gyventojams reikalingų paslaugų prieinamumo gerinimas	Gyventojams svarbių paslaugų (pvz. soc., kultūrinių, švietimo ir ugdymo, aplinkos tvarkymo ir pan.) teikimo organizavimas, naudojant daugiafunkcines, ekologiškos, skaitmeninės priemonės, dalyvaujant kaimo bendruomenei; mobilių ir nuotolinių paslaugų plėtra kaip alternatyva ekonomiškai neatsiperkančioms, kaime neteikiamoms paslaugoms; gyventojų kooperacijos, socialinių verslo modelių taikymas mobilumo problemoms spręsti; daugiafunkciniai, integruoti socialinių, sveikatos ir kitų paslaugų centrai, paremti žaliais sprendimais ir aiškiu išsilaikymo modeliu, apjungiant viešus, privačius ir bendruomeninius resursus; alternatyvios bendruomeninės kaimo švietimo ir neformalaus ugdymo, vaikų priežiūros ir pan. paslaugos; žinių, patirties, informacijos ir daiktų dalijimosi taškai/erdvės; skaitmeniniai teritorijos saugumo, užtikrinimo sprendimai; atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas viešųjų erdvių ir infrastruktūros patrauklumui ir įveiklinimui, pritaikymui gyventojų poreikiams.
2.2. Tvarus viešųjų erdvių ir infrastruktūros įveiklinimas, taikant aplinkai draugiškas technologijas ir sprendinius	Tvarus viešųjų erdvių bei infrastruktūros pritaikymas (atnaujinimas ir įrengimas)	<i>Gali būti vykdoma bendruomeninio ir socialinio verslo kūrimo, vietos partnerystės/bendradarbiavimo plėtros forma.</i>
3. Tema. Sumanios vietos bendruomenės. Tikslas - Bendruomenės sumanumo ugdymas.		

<p>3.1. Ugdyti kaimo vietovių gebėjimus kaupti ir panaudoti žinias vietos gyventojų ir verslo vystymo naudai</p>	<p>Vietos (gyventojų, bendruomeninių organizacijų, verslo subjektų, socialinių partnerių ir kt.) gebėjimų ir sumanumo ugdymas</p>	<p>Veiklos, kurių metu sudaroma galimybė įvairioms įtraukioms vietokūros iniciatyvoms, skirtoms vietos iššūkių indentifikavimui ir kūrybiškam sprendimų generavimui, darbui kartu; kaimo (bendruomeninės organizacijos, gyventojų, veikiančių verslo subjektų, ūkininkų ir kitų soc. partnerių) žinių ir gebėjimų (aktualių konkrečiai vietai) ugdymas ir taikymas (mokymai su aiškiu rezultatu, kai veiklos metu praktiškai sprendžiama konkreti vietos problema, pvz. sukuriama vietos produktas, partnerystės, eksploatavimo modelis ir kt.; bendradarbiavimo tinklų kūrimas, siekiant konkrečių žinių ir gebėjimų, tikslinių sprendimų kaimo pažangai didinti; bendruomeninės lyderystės gyvenamojoje vietovėje stiprinimas, skatinant savanorystę, vaikų ir jaunimo įgalinimą.</p>
<p>4. Tema. Aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas. Tikslas - Aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas.</p>		
<p>4.1. Didinti energetinį efektyvumą ir užtikrinti energetinę nepriklausomybę per atsinaujinančių išteklių naudojimą ir gamybą</p>	<p>Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas</p>	<p>Atsinaujinančių energijos išteklių (vėjo, saulės, vandens, žemės, biomasės) naudojimas kaimo ekonomikoje, vietos infrastruktūros ir pastatų modernizavime, viešų erdvių pritaikyme kaimo gyventojų ir turizmo reikmėms; koordinuoti veiksmai ir sprendimų paieška kaimo energetiniams poreikiams atliepti; sumanios laistymo, atliekų valdymo, aplinkos (oro, vandens, dirvožemio) taršos monitoringo sistemos; žiedinės ekonomikos ūkyje ir buityje, žaliosios infrastruktūros, gamtos išteklių ir aplinkos saugojimo, dalijimosi kultūros daiktais, pertekline produkcija sprendimai; edukacinės, informavimo, praktinio taikymo pobūdžio iniciatyvos maisto švaistymo, tausaus gamtos išteklių vartojimo, antrinio žaliavų ir daiktų panaudojimo, poveikio aplinkai temomis vietos gyventojams, ūkininkams, verslo subjektams.</p>
<p>4.2. Diegti inovatyvius atliekų tvarkymo, aplinkos taršos mažinimo sprendinius</p>	<p>Parama kaimo vietovių aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo priemonėms</p>	
<p>4.3. Skatinti tausų gamtos išteklių vartojimą ir saugoti vietos bioįvairovę</p>		
<p>4.4. Ugdyti vietos gyventojų, verslų, ūkininkų aplinkosauginį sąmoningumą</p>	<p>Aplinkosauginio sąmoningumo ugdymas</p>	

LAUKIAMO REZULTATAI IR POKYČIO RODIKLIAI

Sumanaus kaimo projektai turėtų prisidėti prie tam tikro pamatuojamo teigiamo pokyčio, susijusio su identifikuotais ekonominiais, socialiniais (kartu ir kultūriniais) ir aplinkosauginiais poreikiais kaimo vietovėje. Siekiant Sumaniųjų kaimų priemonės rodiklio - Pažangus perėjimas prie kaimo ekonomikos, projektų rengėjai atsižvelgdami į užsibrėžtus projekto tikslus pasirenka po kelis rodiklius, aktualius konkrečiai temai. Visiems projektams privalomas bent vienas rodiklis iš horizontalios temos - aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas. Rodiklių sąrašas rekomendacinio pobūdžio ir nėra baigtinis.

Sumaniųjų kaimų priemonės rezultatas	Pokyčio rodikliai
Pažangus perėjimas prie kaimo ekonomikos	Remiamų pažangiųjų kaimų strategijų skaičius
1.Tema. Vietos ekonomika. Tikslas - Sumanios vietos ekonomikos plėtra.	
Rezultatas	Pokyčio rodikliai
Spartesnis ekonomikos augimas ir įvairinimas kaimo vietovėse	Verslo subjektų skaičiaus kaime didėjimas (veiklą vykdančių asmenų (fizinį ir juridinių) skaičiaus pokytis) Projekto veiklos dalyvių (verslo subjektų) pajamų didėjimas (dalyvių metinių pajamų pokytis) Naujų vietos produktų/paslaugų pasiūlos didėjimas (vietos produktų/paslaugų skaičiaus pokytis) Vietos paslaugų vartotojų/turistų skaičiaus didėjimas (metinis vartotojų/turistų skaičiaus pokytis) Geresnis vietos paslaugų prieinamumas ir vertinimas (teikiamų paslaugų kokybės pokytis) Verslo subjektų, sukūrusių ir įsidedusių inovacijas, taikančių skaitmenines technologijas didėjimas (subjektų skaičiaus pokytis) Verslo subjektų, dalyvaujančių trumpose tiekimo grandinėse ir maisto sistemose, didėjimas (subjektų skaičiaus pokytis)
Spartesnis inovacijų ir pažangių sprendimų diegimas kaimo ekonomikoje	
Didesnė vietos verslo subjektų kooperacija	
2. Tema. Įtraukios vietos infrastruktūra ir paslaugos. Tikslas – Įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų plėtra.	
Rezultatas	Pokyčio rodikliai
Didesnis kaimo vietovių patrauklumas	Gyventojams reikalingų paslaugų pasiūlos didėjimas (teikiamų paslaugų skaičiaus pokytis) Įtraukios, geresnei gyvenimo kokybei užtikrinti reikalingos infrastruktūros plėtra (būtinų infrastruktūros skaičiaus pokytis)
Didesnė socialinė įtrauktis	

	<p>Kaimo gyventojų/vartotojų, kuriems sudarytos palankesnės sąlygos naudotis viešosiomis paslaugomis ir įtraukia infrastruktūra, didėjimas (asmenų, galinčių naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, skaičiaus pokytis)</p> <p>Geresnis viešųjų paslaugų ir infrastruktūros prieinamumas ir vertinimas (sukurtos ir/ar patobulintos infrastruktūros, teikiamų paslaugų kokybės pokytis)</p> <p>Inovatyvių technologinių ir skaitmeninių sprendinių įtraukioje vietos infrastruktūroje ir paslaugose skaičiaus didėjimas (taikomų sprendimų skaičiaus pokytis)</p> <p>Žalių sprendimų įtraukioje vietos infrastruktūroje ir paslaugose skaičiaus didėjimas (taikomų sprendimų skaičiaus pokytis)</p>
3. Tema. Sumanios vietos bendruomenės. Tikslas - Bendruomenės sumanumo ugdymas.	
Rezultatas	Pokyčio rodikliai
Geresnių veiklos rezultatų siekimas pasitelkiant žinias ir inovacijas	<p>Asmenų, dalyvavusių sumanumo ugdymo (pvz. žinių, inovacijų plėtros, gebėjimų ugdymo ir bendradarbiavimo skatinimo) veiksmuose, dalis</p> <p>Įgytų žinių ir patobulintų gebėjimų taikymas (asmenų, kurie po dalyvavimo veiklose, įgijo ir taiko žinias, gebėjimus), dalis</p> <p>Organizacijų, kuriose po dalyvavimo veiklose pabaigos įvyko teigiamas pokytis (pvz. taikomos inovacijos, partnerystės mechanizmai, aktyvesnė veikla ir pan.), dalis</p>
4. Tema. Aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas. Tikslas - Aplinkos apsauga ir klimato kaitos pokyčių švelninimas.	
Rezultatas	Pokyčio rodikliai
<p>Geresnė aplinkos apsauga</p> <p>Spartesnis klimato kaitos švelninimas</p>	<p>Energetinio efektyvumo padidėjimas (sunaudojamos energijos kiekio pokytis)</p> <p>Atsinaujinančios energijos pagaminimo/suvartojimo dalies didėjimas (atsinaujinančios energijos dalies pokytis)</p> <p>Išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažėjimas (šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio pokytis)</p> <p>Aplinkos taršą lemiančių veiksnių mažėjimas (aplinkos taršos rodiklių teigiamas pokytis)</p> <p>Sukurtų ir įdiegtų sumanių technologinių ir techninių sprendinių, susijusių su aplinkos/klimato srities veikla skaičiaus didėjimas</p> <p>Gyventojų elgsenos su aplinkosauga susijusiose srityje teigiamas pokytis (pvz. atliekas rūšiuojančių, aplinką tausojančių, dalijimosi ir antrinio daiktų panaudojimo kultūrą puoselėjančių gyventojų dalies pokytis)</p>

Pereinamuoju laikotarpiu projektų pažangos ir planuoto pokyčio vertinimas vykdomas vadovaujantis vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių ir SK gairių nuostatomis. Projektų vykdytojai atsakingi už informacijos apie rodiklių pasiekimus pateikiamą ataskaitose, nurodant aiškų matavimo būdą, kuris pasirenkamas priklausomai nuo planuojamo pokyčio (pvz. viešai prieinama ar atskirų verslo ar viešųjų subjektų pateikta statistinė informacija, atitinkamo pokyčio apskaičiavimas pagal įprastai tam taikomas metodikas, atlikta dalyvių ir/ar vartotojų apklausa, viešų atsiliepimų analizė, atliktas veiklos vertinimas ar įsivertinimas ir pan.). Pokytis įprastai matuojamas pasibaigus projektams arba ir dar vėliau, t.y. praėjus tam tikram protingam pokyčiui įvertinti laikotarpiui (pvz. 6-12 mėn.). Pagal poreikį galimas ir išorinis ekspertinis vertinimas (ne projektų vykdytojų iniciatyva). Atsižvelgiant į Tyrimo įžvalgas, jį rekomenduotina atlikti ne anksčiau nei praėjus vieneriems metams, bet ne vėliau nei trys metai po projekto įgyvendinimo.

Atsižvelgiant į bandomųjų sumanių kaimų pažangos ir planuoto pokyčio vertinimo rezultatus, Sumanių kaimų planas gali būti tikslinamas.

VIETOS VEIKLOS GRUPIŲ TINKLAS